ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЭКОЛОГИЯ ЖӘНЕ ТАБИҒИ РЕСУРСТАР МИНИСТРЛІГІ

«Жасыл даму» акционерлік қоғамы

БҰҰ-ның Климаттың өзгеруі жөніндегі негіздемелік конвенциясы, Киото хаттамасы және Париж келісімі бойынша халықаралық келіссөздер процестеріне қатысу туралы есеп

Тараптар Конференциясының 29-шы сессиясы (COP 29)

Киото хаттамасы Тараптарының кеңесі ретінде әрекет ететін Тараптар Конференциясының 19-шы сессиясы (CMP 19)

Париж келісімінің кеңесі ретінде әрекет ететін Тараптар Конференциясының 6-шы сессиясы (CMA 6)

2024 жылғы 11 Қараша-24 қараша

Астана, 2024 жыл

Бекіту парағы

БҰҰ-ның Климаттың өзгеруі жөніндегі негіздемелік конвенциясы, Киото хаттамасы және Париж келісімі бойынша халықаралық келіссөздер үдерістеріне қатысу туралы есеп

Тараптар Конференциясының 29-шы сессиясы (COP 29)

Киото хаттамасы Тараптарының кеңесі ретінде әрекет ететін Тараптар Конференциясының 19-шы сессиясы (CMP 19)

Париж келісімінің кеңесі ретінде әрекет ететін Тараптар Конференциясының 6-шы сессиясы (CMA 6)

№	Аты-жөні	Лауазымы	Қолы
1	Кабдолданов Нұржан Кенесбайұлы	«Жасыл даму» АҚ Басқармы Төрағасының Орынбасары, Басқарма мүшесі	
2	Базарбаева Аймира Аяновна	«Жасыл даму» АҚ модельдеу, талдау және болжау департаментінің менеджері	
3	Токпаев Зуфар Ришатович	«Жасыл даму» АҚ парниктік газдарды түгендеу департаментінің бас менеджері	

Мазмұны

Тараптар Конференциясының 29-сессиясының негізгі қорытындылары…..4

1. А. А. Базарбаеваның іссапары туралы есеп.....……..7

1.1. Негізгі қорытындылар мен ұсыныстар ..……...26

2. З. Р. Токпаевтың іссапары туралы есеп.....29

2.1. Негізгі қорытындылар мен ұсыныстар ……....43

БҰҰ-ның Климаттың өзгеруі туралы негіздемелік конвенциясы, Киото хаттамасы және Париж келісімі тараптары конференциясының 29-шы сессиясының негізгі қорытындылары

2024 жылғы 11 қараша мен 24 қараша аралығында Әзірбайжанның Баку қаласында БҰҰ-ның Климаттың өзгеруі туралы негіздемелік конвенциясы (COP 29) тараптары конференциясының 29-шы сессиясы өтті. Іс-шара 65000-нан астам делегаттарды[1], соның ішінде үкіметтердің, үкіметтік емес ұйымдардың және бизнестің өкілдерін жаһандық климаттық әрекеттерді талқылау үшін жинады.

Конференция 22 қарашада аяқталуы керек болса да, келіссөздер жексенбіге дейін созылды, өйткені тараптар жаһандық қаржыландырудың жаңа мақсаты туралы келісе алмады және консенсусқа келе алмады. Дамушы елдер, Арал мемлекеттері, аз дамыған елдер және әсіресе осал популяциялар пленарлық отырыстарда сөйлеген сөздерінде дамыған елдердің Климаттық қаржыландыруын арттырудың маңыздылығын бірнеше рет атап өтті.

<u>Конференцияның негізгі қорытындылары</u>

Климатты қаржыландырудың жаңа Ұжымдық сандық мақсаты (NCQG) Негізгі аспектілері:

- Дамыған елдер 2035 жылға қарай Климаттық қаржыландыру көлемін жыл сайын 3 300 млрд-қа дейін ұлғайтуға міндеттенді. Бұл қаражат дамушы елдерді климаттың өзгеруін азайту және оларға бейімделу әрекеттерінде қолдауға арналған.
- NCQG алғаш рет дамушы елдерден, соның ішінде Қытай мен Таяу Шығыс елдерінен ерікті жарналарды қарастырады, бұл өзгеріп жатқан жаһандық экономикалық ландшафтты көрсетеді.
- Жаңа мақсат климаттың өзгеруіне тиімді қарсы тұру үшін барлық қол жетімді ресурстарды жұмылдыру қажеттілігін көрсете отырып, мемлекеттік және жеке қаржыландыру көздерін қамтиды.

[1] https://www.carbonbrief.org/analysis-which-countries-have-sent-the-most-delegates-to-cop29/

• Алайда, кейбір дамушы елдер бөлінген қаражат олардың алдында тұрған Климаттық сын-қатерлерді шешу үшін жеткіліксіз деп санап, көңілдерін қалдырды. Олар қаржыландыруды жыл сайын 500 миллиард долларға дейін ұлғайтуды талап етіп, дамыған елдердің өршіл әрекеттерінің қажеттілігін атап өтті.

Париж келісімінің 6-бабы

• Көміртегі бірліктері саудасының халықаралық нарығының жұмыс істеу ережелері қабылданды.

• Тараптар климаттың өзгеруін азайту нәтижелерін бақылау үшін бекітілген электрондық форматты (AEF) келісіп, қабылдай алды. Сондай-ақ, Тараптар Париж келісімінің 6-бабы шеңберіндегі негізгі элементтердің бірі болып табылатын AEG екенін атап өтіп, есептілік бойынша кестелерді қабылдауды бірнеше рет талап етті. Бұл құрал процестердің ашықтығын және Тараптар арасындағы деректер алмасудың тиімділігін арттырады.

• Қатысушы тараптардың тізілімдері (ұлттық тізілімдер), халықаралық тізілім (6.2-бап) және 6.4-бап тетігінің тізілімі арасындағы өзара іс-қимыл бойынша уағдаластыққа қол жеткізілді.

Бейімделу, жоғалту және зақымдану мәселелері

• Ең осал елдерді қолдауға бағытталған шығындар мен залалды қаржыландырудың жаңа тетігі құрылып, іске қосылды.

• Климаттық апаттардан зардап шегетін елдер үшін жедел әрекет ету тетіктері талқыланды.

Өзінің қорытынды сөзінде[2] БҰҰ КӨНК атқарушы хатшысы Саймон Стилл «қаржы» конференциясын ұйымдастырғаны үшін төрағалыққа (COP 29 Presidency) алғысын білдіріп, елдердің жаңа климаттық қаржыландыру бойынша келісімге қол жеткізгенін атап өтті. Ол қабылданған шешімдерді орындаудың маңыздылығын атап өтті және тараптарды қазба отын көздерінен жаңартылатын энергияға көшуді жеделдетуге, бүкіл экономика мен қоғамды қамтитын кешенді

[2] https://unfccc.int/news/this-new-finance-goal-is-an-insurance-policy-for-humanity-simon-stiell-at-close-of-cop29

іс-қимыл жоспарларын әзірлеуге, сондай-ақ жаһандық жылынудың апатты 5 °C алдын алуға көмектесетін жаһандық ынтымақтастықты нығайтуға шақырды.

1. Іссапар туралы есеп

Базарбаева Аймира Аяновна

Модельдеу, талдау және болжау департаментінің менеджері

Іссапар мерзімі: 2024 жылғы 11 қарашадан 2024 жылғы 24 қарашаға дейін.

Іссапар кезеңіне тапсырманың орындалуы туралы есеп:

Конференция: БҰҰ-ның Климаттың өзгеруі туралы негіздемелік конвенциясы тараптарының 29-шы конференциясы (COP 29).

Қызметтік іссапарға байланысты мен БҰҰ – ның Климаттың өзгеруі туралы негіздемелік конвенциясы (бұдан әрі-БҰҰ КӨНК) органдарының келіссөздер сессияларына қатысу үшін Әзірбайжан, Баку қаласына келдім: Тараптар Конференциясының 29 – шы сессиясы (бұдан әрі – COP 29), Киото хаттамасы Тараптарының кеңесі ретінде әрекет ететін Тараптар Конференциясының 19-шы сессиясы (CMP 19), және Париж келісімі Тараптарының кеңесі ретінде әрекет ететін Тараптар Конференциясының 6-шы сессиясы (CMA 6).

БҰҰ КӨНК тараптарының 29-шы конференциясы шеңберінде мен Париж келісімінің 6-бабы бойынша келіссөздер сессияларын қадағаладым, сарапшылық деңгейде қолшатыр тобының (Umbrella Group) күнделікті кездесулеріне қатыстым, сондай-ақ Сингапур мен Жаңа Зеландияның төрағалығымен өткен жұп министрлердің қолдауымен жоғары деңгейдегі 6-бапқа қатысты талқылауларға қатыстым. COP 29 алаңында орман жобаларын жүзеге асыру саласындағы ынтымақтастықты талқылау үшін орман ұлттары коалициясының аймақтық директорымен кездесу өтті.

Париж келісімінің 6-бабы

Фото – Париж келісімінің 6-бабы бойынша келіссөздер процестері

Бұл мәселе 10 жылға жуық талқылау тақырыбы болып қала берді. Ол Париж келісімінің 6-бабының ережелерін іске асыруға қатысты. Келісімнің бұл бөлімі парниктік газдар шығарындыларын азайту саласындағы халықаралық ынтымақтастықтың құқықтық және институционалдық негізін құруда шешуші рөл атқарады. Шығарындыларды азайту және климаттың өзгеруіне бейімделу мақсаттарына жету үшін нарықтық және нарықтық емес тәсілдерді қолдана отырып, елдердің бір-бірімен өзара әрекеттесуіне мүмкіндік беретін механизмдерге назар аударылады.

Елдер Париж келісімі шеңберінде көміртегі нарықтарының қалай жұмыс істейтінін анықтайтын соңғы элементтерді келісіп, елдер арасындағы сауданы және көміртегі бірліктерін несиелеу механизмін толығымен операциялық етті.

Елдер арасындағы сауда бойынша (6.2-бап), COP 29-да қабылданған шешім елдердің көміртегі несиелерінің саудасына қалай рұқсат беретінін және осы операцияларды бақылайтын тізілімдердің қалай жұмыс істейтінін түсіндіреді. Бұдан басқа, ашық процесс шеңберінде техникалық тексерулер жүргізу арқылы экологиялық тұтастыққа алдын ала кепілдік берілетініне сенім қамтамасыз етілді.

COP 29 бірінші күні Тараптар БҰҰ қамқорлығымен орталықтандырылған көміртегі нарығының стандарттарын келісті (6.4-баптың механизмі). Бұл

механизм қатаң экологиялық және адам құқықтары стандарттары тұрғысынан міндетті жобаларды тексеруге негізделген.

6.4-бап бойынша келісілген мәтінге сәйкес БҰҰ-ның көміртегі нарығы үшін ғылыми деректерге сәйкестігі үшін нақты мандат белгіленді. Осы нарықты іске қосуға жауапты Орган барлық келесі жұмыстарда қол жетімді ең жақсы ғылыми деректерді ескеруі керек.

Бұдан әрі Париж келісімінің 6-бабы шеңберінде талқылаудың негізгі аспектілері ұсынылды, сондай-ақ келісілген шешімдердің мәтіндерін негізге ала отырып, даулы мәселелер бойынша тараптардың ұстанымдары мен Қазақстан үшін ұсынымдар енгізілді.

Тараптар техникалық деңгейде консенсусқа қол жеткізе алмаған мәселелер, атап айтқанда тізілімдердің функционалдығы мен интероперабельділігі саласындағы уағдаластықтар, сондай-ақ авторизациялау тәртібі жоғары деңгейдегі талқылауға шығарылды. Елдер топтары делегацияларының басшылары Париж келісімінің 6-бабына жетекшілік ететін Сингапур мен Жаңа Зеландия төрағалығымен тағайындалған жұп министрлермен кеңесуге шақырылды.

<u>Париж келісімінің 6-Бабының 2-тармағында және 2/CMA.3 шешімінде айтылған бірлескен тәсіл бойынша нұсқаулық-SBSTA 13 (a)</u>

Келіссөздер сессиялары Мария Альджиши (Сауд Арабиясы) мен Пеер Стянсеннің (Норвегия) көмегімен өтті.

Келіссөздер қорытындысы бойынша авторизацияның мазмұнына қатысты уағдаластыққа қол жеткізілді-енді Тараптар өздерінің авторизацияларына енгізуі тиіс элементтердің нақты тізбесі бар. Ерікті стандартталған пайдаланушыға ыңғайлы үлгі әзірленеді және жарияланады, сондай-ақ қатысушы тараптар үшін шығарындыларды азайту авторизацияларының мәлімдемелері және/немесе көшірмелері үшін көпшілікке қолжетімді сақтау орны жасалады.

Сонымен қатар, мәтінде көміртегі бірліктерін авторизациялауға өзгерістер енгізуге қатысты, ұсынылған мәтіннен айырмашылығы Дубай, екі еселенген есепті болдырмау үшін Тараптар өзгерістер орын алуы мүмкін жағдайлар туралы

ақпаратты қамтуы керек. Мәтіннің соңғы редакциясында өзгерістер, егер шарттар мен ережелерде өзгеше көрсетілмесе, берілген нәтижелерге қолданылмайтындығы нақты көрсетілген.

Тізілімдердің функционалдығы мен тиімді өзара іс-қимылы тұрғысынан Тараптар үшін ең күрделі және даулы мәселе шешілді. Осылайша, Тараптар 6.2-бап шеңберінде инфрақұрылым мен тізілімдердің егжей-тегжейлерін келісе алды.

Келіссөздер процестерінің тағы бір маңызды аспектісі есеп беру деректеріндегі сәйкессіздіктерді анықтау және түзету болды. Тексеру нәтижелері carp (орталықтандырылған есеп және есеп беру платформасы) платформасында жарияланады, бұл процестің ашықтығын сақтайды.

Соңында, тараптар деректерді стандарттау, ашықтықты арттыру, есептілікті жеделдету және халықаралық ынтымақтастықты жақсарту үшін маңызды болып табылатын бекітілген электрондық форматты (AEF) қабылдады.

Талқылауға арналған негізгі сұрақтарға мыналар кірді:

1. Кооперативті тәсілді анықтау және қолдану саласы

- Шешімнің қорытынды мәтінінде «қолдану саласы және кооперативтік тәсілді айқындау» бөлімі алынып тасталды.

2. Авторизацияның мазмұны мен нысаны

- Тараптар авторизацияны біртұтас шоғырландырылған процесс ретінде немесе кооперативтік тәсілді, ұйымды және ITMO-ны авторизациялауды қоса алғанда, бірнеше бөлек кезеңдер ретінде қарастыру керек пе деген пікірге келіспеді. Нәтижесінде, соңғы редакцияда үш компонент бар: кооперативті тәсілдерді авторизациялау, ITMO авторизациясы (көміртегі бірліктері), ұйымдарды авторизациялау. Осылайша, әр компонентті авторизациялау шығарындыларды азайтуды әр түрлі тараптар бірнеше рет қарастыруы мүмкін жағдайларды болдырмауға көмектеседі. Сондай-ақ, ол қатысатын елдер мен компаниялар үшін жауапкершілікті анықтайды және олардың халықаралық ынтымақтастық шеңберіндегі іс-әрекеттерін қадағалайды.

- Авторизация элементтері (атауы, идентификаторы, күні және т.б.) бар бөлім ақпаратпен шамадан тыс жүктелген, басқа есептермен қиылысатын және қайталанатын элементтерді қамтиды. Тараптар берілген ақпараттың қайталануын жою және көлемін қысқарту жолымен осы бөлімді оңайлатуды ұсынды. Қорытынды құжатта мәтін айтарлықтай жеңілдетілген, қайталанатын элементтер алынып тасталған.

- Қатысушы тараптардың шығарындыларын азайту бойынша авторизациялау туралы мәлімдемелер және/немесе олардың көшірмелері үшін қолжетімді үлгі және қоғамдық қойма жасалады.

3. Авторизациядағы өзгерістер

- Авторизацияға өзгерістер енгізуге қатысты келіспеушіліктер болды, өйткені кейбір тараптар авторизацияны ұлттық құзырет деп санады және авторизацияға қашан және қалай өзгерістер енгізу керектігін немесе оны қайтарып алуды қабылдаушы Тарап шешуге құқылы. Басқа Тараптар мұндай икемділік нарықта белгісіздік пен инвесторлар үшін тәуекелдер тудырады деп, үзілді-кесілді келіспеушіліктер білдірді.

- Сараптамалық деңгейдегі келіссөздер сессиялары кезінде көптеген талқылаулардан, сондай-ақ делегация басшыларының жұп министрлермен консультацияларынан кейін, егер қатысушы тараптар келіскен авторизация шарттарында өзгеше көзделмесе, кооперативтік тәсіл шеңберінде халықаралық берілетін жұмсарту бірліктерін (ITMO) пайдалануға авторизациялаудағы өзгерістер қазірдің өзінде берілген бірліктерге қолданылмайды деп шешілді.

4. Бекітілген электрондық формат (AEF)

- AEF-ті қабылдаудағы мәселе кейбір тараптар есеп беру кестелеріне қосымша элементтерді, атап айтқанда кірістердің үлесін (SOP) және бейімделу қорына түсетін жаһандық шығарындылардың жалпы төмендеуін (OMGE) қосуды мақсат етті. Алайда, есептілікке қосымша элементтерді қосудың қарсыластары бұл Глазго мен Шарм-Эль-Шейхте бұрын қабылданған шешімдерге қайшы келеді деп мәлімдеді, онда есеп беру деректері бар кестелер бекітілген.

5. Есептілікте анықталған сәйкессіздіктерді анықтау, хабарлау және түзету процесі

- Есептілікті тексеру екі кезеңде жүргізіледі: БҰҰ КӨНК хатшылығының автоматтандырылған тексеруі (6 – бап бойынша Дерекқордың көмегімен) - бұл ретте нәтижелер CARP платформасында және 6-бап бойынша техникалық сарапшылардың тексерулері арқылы жарияланатын болады. Мұндай тексерулер белгіленген ережелердің сақталуын қамтамасыз етеді, кооперативтік тәсілдің адал және ашық жұмысын қолдайды. Сондай-ақ, олар елдер мәлімдеген шығарындыларды азайту нақты үлес қосатынына және олар жалған емес екеніне кепілдік береді.

6. Тізілімдердің өзара әрекеттесуі және функционалдығы

- 6.4-бап бойынша рұқсат етілген көміртегі бірліктеріне қатысты активтер мен әрекеттер тарихы туралы деректер мен ақпаратты алу және қарау, бұл бірліктерді ITMO ретінде халықаралық тізілімге беру.

- Қосымша функционалдылық: хатшылыққа елдерге кооперативтік тәсілдерге қатысу үшін олар рұқсат берген немесе авторизациялауды жоспарлап отырған шығарындыларды азайту бірліктерін (mitigation outcomes) шығара алатын тізілім қызметін ұсыну тапсырылды. Бұл қызметтер халықаралық Тізіліммен үйлесімді болуы керек және осындай қондырғыларды басқаруға және беруге байланысты функцияларды қолдауы керек. Алайда, Париж келісімінің хатшылығы немесе тараптары осы шығарылған көміртегі бірліктерінің сапасына кепілдік бермейтінін атап өткен жөн, бұл экологиялық тұтастыққа әсер етуі мүмкін.

- Тізілімдердің функционалдығы мәселесі COP 29 талқылауындағы ең даулы және даулы мәселелердің біріне айналды. Бірнеше Тараптар келіспеушіліктерді жеңуге және консенсусқа қол жеткізуге тырысып, активноалы ұсыныстарды белсенді түрде әзірледі. Бұл мәселе өте маңызды болды, өйткені оның шешілмегендігі ағымдағы конференцияда Париж келісімінің 6-бабының қабылдануына нұқсан келтіруі мүмкін.

- Тізілім инфрақұрылымы саласында әлеуетті арттыру бойынша ереже қабылданды. Хатшылық дамушы елдерге көміртегі бірлігі ретінде шығарындыларды азайтуды қалыптастыру, сертификаттау және шығару үшін ұлттық тізілім құруға ықпал ете алады.

Тараптардың Ұстанымдары

- Еуропалық Одақ (ЕО): ашықтық және егжей-тегжейлі есеп беру жүйеге деген сенімділікті арттыру үшін өте маңызды. Сонымен қатар, 6.2-бап шеңберінде тізілімде көміртегі бірліктерін беру мүмкіндігін қосу қажет. Тараптар шығарындыларды қысқартуды жоғалту тәуекелдеріне қатысты есеп беруі, оларды бекітуі, олардың қалай есепке алынғанын немесе өтелгенін түсіндіруі (мысалы, қосымша қысқартулармен немесе есепке алу деректерін түзетулермен), болашақта мұндай ысыраптардың алдын алу немесе басқару тетіктерінің әзірленгенін көрсетуі тиіс. Шығарындыларды азайту шығындары дегеніміз, мысалы, көміртекті сіңіру үшін пайдаланылған орман (шығарындыларды азайту ретінде қарастырылған) жойылса немесе жойылса, көміртегі қайтадан атмосфераға енеді.

- АҚШ: тізілімдердің функционалдығы мәселесі басты алаңдаушылық туғызды. 6.2-бапта аталған тізілімдерді көміртегі нарықтарымен немесе Киото хаттамасымен байланысты бірліктерді шығаратын, сақтайтын немесе жоюға мүмкіндік беретін тізілімдермен шатастыруға болмайды (мысалы, көміртегі несиелері, квоталар, рұқсаттар). 6.2-бап көміртегі нарықтарына немесе сертификаттау жүйелеріне тәуелсіз тәуелсіз нарықтық құны бар сауда бірліктері ретінде ІТМО шығару, қайта шығару немесе құру механизмдері мен процедураларын жасамайды. АҚШ келісілген бағыттар шеңберінен тыс олардың міндеттері мен функцияларын кеңейтпей, 6.2-бап шеңберінде тізілімдердің функционалдық рөлін қатаң сақтауды жақтайды.

- Ұлыбритания: авторизацияға өзгерістер енгізуге және авторизациядан бас тартуға үзілді-кесілді қарсы болды, өйткені бұл нарықтағы белгісіздіктерге, инвесторлар үшін елеулі тәуекелдерге ықпал етеді. Алайда, белгілі бір

жағдайларда авторизацияға өзгерістер енгізгісі келетін Тараптар үшін икемділік танылуы және қабылдануы керек.

- Ең аз дамыған елдер: SOP және OMGE есептілік кестелеріне қосылуы керек, өйткені осылайша бейімделу қорына аударымдар бөлігінде ашықтыққа қол жеткізіледі. Кірістердің үлесін және жаһандық шығарындылардың жалпы қысқаруын көрсете отырып, бейімделу және әкімшілік қажеттіліктер үшін, әсіресе осал елдер үшін қаржылық қолдау көрсетіледі. Сондай-ақ, олар халықаралық тетіктердің елдер арасындағы міндеттемелердің ауысуына ғана емес, жаһандық шығарындылардың таза қысқаруына әкелетініне кепілдік береді.

- Шағын арал мемлекеттерінің альянсы: SOP және OMGE-ді есеп беру кестелеріне енгізу бөлігінде ең аз дамыған елдерді қолдайды.

6.2-бап бойынша құжаттың қорытынды мәтіні (Париж келісімінің 6-бабына қатысты мәселелер, Париж келісімінің 6-бабының 2-тармағында және 2/CMA.3 шешімінде аталған кооперативтік тәсілдер бойынша басшылық нұсқаулар) 2024 жылдың 23 қарашасында жарық көрді. [3]

<u>Париж келісімінің 6-бабының 4-тармағына сәйкес құрылған және 3/CMA.3 шешімінде айтылған механизмнің ережелері, шарттары мен процедуралары.</u>

Келіссөздер сессиялары көмектесті Кейт Хэнкок (Австралия) және Сонама Таши (Бутан).

Тараптардың 29-шы конференциясында Париж келісімінің 6.4-бабы шеңберінде негізгі стандарттар қабылданды, бұл жаһандық көміртегі нарығын құрудағы маңызды қадам болды. Бұл стандарттарға әдістемелерді әзірлеу мен бағалауға, сондай-ақ парниктік газдарды атмосферадан шығаруға бағытталған жобаларға қойылатын талаптар кіреді.

Қабылданған стандарттардың негізгі аспектілері:

[3] chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cma2024_L15_adv.pdf

- Әдістемелерді әзірлеу және бағалау: олардың ашықтығы мен сенімділігін қамтамасыз ететін шығарындыларды азайту жобаларында қолданылатын әдістемелерді әзірлеу және бағалау үшін нақты критерийлер белгіленді.

- Парниктік газдарды жою жобалары: қашықтағы шығарындыларды есептеу және бақылау әдістерін қоса алғанда, парниктік газдарды жоюға бағытталған жобаларға қойылатын талаптар анықталды.

Алайда, кейбір сарапшылар осы стандарттарды жүзеге асырумен байланысты ықтимал қауіптерге, соның ішінде адам құқықтары мен экологиялық салдарға қатысты алаңдаушылықтарын білдіреді. Олар механизмнің тиімділігі мен әділдігін қамтамасыз ету үшін егжей-тегжейлерді одан әрі талқылау және нақтылау қажеттілігін атап көрсетеді.

Осылайша, COP 29-да 6.4-бап бойынша стандарттарды қабылдау халықаралық көміртегі нарығын дамытудағы маңызды қадам болып табылады, бірақ бар проблемаларды жою және оның сәтті жұмыс істеуін қамтамасыз ету үшін одан әрі жұмысты қажет етеді.

Келіссөздер сессиялары аясында тараптар механизм бойынша келесі мәселелерді талқылады:

- Шығарындыларды қысқартуды авторизациялау (көміртегі бірліктері 6.4-бап бойынша), оның ішінде авторизация қашан болуы керек, авторизацияда өзгерістер болуы мүмкін бе. Қажет болған жағдайда, бұл қай кезеңде рұқсат етіледі, оны авторизация туралы өтінішке, сондай-ақ 6.4-баптың тетігі тізілімінің функционалдық мүмкіндіктеріне қосу қажет.

- Жалпы, Тараптар 6.2-баппен қиылысуды сақтау қажет екенін атап өтеді, өйткені ұқсас процестер жүріп жатыр: шығарындыларды азайту бірліктерін авторизациялау және оларды тізілімде есепке алу.

- Көміртекті жою жөніндегі әдіснамаларды, стандарттарды және тиісті операциялық элементтерді әзірлеу бөлігінде БҰҰ КӨНК бақылау органының жұмысына жәрдемдесу үшін техникалық және ғылыми сарапшыларды тарту. Тәуелсіз ғылыми және техникалық ұсыныстар алу үшін мүдделі тараптармен,

жергілікті қауымдастықтармен, жергілікті халықтармен өзара әрекеттесу. Сарапшыларды тарту әдістемелер мен операциялық аспектілердің ғылыми негізделген және тиімді болуын қамтамасыз етеді, ал жергілікті және жергілікті қауымдастықтардың білімдерін біріктіру қабылданған шешімдердің бейімделуі мен шынайылығын арттырады. Сондай-ақ, тәуелсіз сарапшыларды тарту механизмге және оның процестеріне деген сенімді арттырады.

- Тәсілдерді жетілдіру, атап айтқанда жаңа стандарттар мен нұсқаулықтарды әзірлеу (ПГ шығарындыларының бастапқы шарттары, оларды төмендету, толықтыру, ағып кету, тұрақсыздық тәуекелдері және қысқартуларды жою жағына қарай түзету бойынша).

- 6.4-баптың тетігі бойынша шығарындыларды қысқартуды авторизациялауға қатысты ережелер қабылданды. Бұл ережеде көміртегі бірліктерін авторизациялау тәртібі жазылған (шығарындыларды 6.4-тен азайту). Мысалы, бірліктерді ішінара немесе толық авторизациялау немесе Қабылдаушы Тарап климаттың өзгеруін болдырмау саласындағы ҰДАС және/немесе басқа да халықаралық мақсаттарға қол жеткізу үшін осы көміртегі бірліктеріне авторизация бермеуі мүмкін. Бұл ретте, бақылаушы орган қабылдаушы Тарап осы бірліктерді авторизациялау туралы өтініш берген сәтке дейін көміртегі бірліктерін шығару күнін жабатын мерзімді көрсету қажет пе, жоқ па, соны қарауға тиіс. Сондай-ақ, хатшылық осы көміртегі бірліктері бойынша қолданылатын тиісті түзетулер, әлі берілмеген шығарындыларды азайту, бейімделу қорына жіберілген шығарындыларды азайту туралы нұсқаулықты әзірлеуі керек.

- Қатысушы тараптардың тізілімдері функциялары кіретін механизмнің тізіліміне өз еркімен қосыла алады деп қабылданды:

- Қосарланған есепке алуға жол бермей, 6.4-бап бойынша рұқсат етілген көміртегі бірліктерін беру.
- Рұқсат етілген көміртегі бірліктеріне қатысты активтер мен әрекеттер тарихы туралы ақпаратты алу және қарау.

Тараптардың Ұстанымдары

- Кіші арал мемлекеттерінің альянсы, Латын Америкасы мен Кариб бассейнінің тәуелсіз қауымдастығы, ЕО: икемділіктің аз болуына мүмкіндік береді, авторизацияда өзгерістер болмағаны жөн, өйткені бұл қатысушы тараптар үшін белгілі бір тәуекелдерді, мысалы, қосарланған есепке алуды немесе есеп беру ақпаратын берудегі сәйкессіздіктерді тудырады

- Барлық тараптар 6.4-бап бойынша механизмнің халықаралық тізілімі мен тізілімі өзара интеграцияланғанын атап өтті. Бұл тұрғыда сұрақ туындайды - Тараптар 6.4 механизмінің тізілімі үшін қандай функционалдық мүмкіндіктерді қарастырады?

- Неліктен тізілімдер арасында көміртегі бірлігін тасымалдауға рұқсат беру мүмкін емес? Мұнда пікірлер әртүрлі, өйткені 6.4 механизмінің тізілімінде ITMO-ға қарағанда құны төмен (олардың мәні төмен) бірліктер шығарылады. ITMO үшін тиісті түзетулерді қолдану сатушы ел үшін қосымша шығындарды тудырады, тәуекелдерді арттырады және күрделі есеп пен есеп беру жүйесін қажет етеді, бұл ITMO-ны MCU-мен салыстырғанда қымбаттатады. MCU (6.4-баптың бірліктері), керісінше, шығындарды төмендететін және оларды нарық қатысушылары үшін арзанырақ ететін икемді есепке алу шарттарына ие болуы мүмкін. Мұнда да кейбір тараптар MCU-ға байланысты аз дамыған елдер мен осал популяцияларға көмектесуге бағытталған бейімделу қорына түсімдер аз болады деп алаңдайды.

6.4-бап бойынша құжаттың қорытынды мәтіні (Париж келісімінің 6-бабында, 4-тармағында белгіленген тетіктің қағидалары, модальділіктері мен рәсімдері бойынша одан әрі басшылық нұсқаулар туралы шешім жобасының элементтері) 2024 жылғы 23 қарашада жарияланды. [4]

<u>Париж келісімінің 6-бабының 8-тармағында және 4/CMA.3 шешімінде айтылған нарықтық емес тәсілдер шеңберіндегі жұмыс бағдарламасы</u>

[4] chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cma2024_L16R.pdf

Сессиялар көмегімен өтті Кристин Куй (Самоа) және тәуекелді Жаки (Жаңа Зеландия).

6.8-бап тараптарға климаттың өзгеруін болдырмау және оған бейімделу жөніндегі іс-қимылдарды жүзеге асыруда нарықтық емес ынтымақтастық үшін мүмкіндіктер береді. Оларға мыналар жатады:

- Климаттың өзгеруін болдырмау және оған бейімделу саласындағы өршіл мақсаттарға қол жеткізуге ықпал ету.
- ҰДАС жүзеге асыруға мемлекеттік және жеке секторлар мен азаматтық қоғам ұйымдарының қатысуын кеңейту.
- Әртүрлі құралдар мен тиісті институционалдық механизмдер арасында үйлестіру үшін қолайлы мүмкіндіктер жасау.

6.8-бап қатысушы тараптарға оларды кешенді, тұтас және теңгерімді түрде, оның ішінде климаттың өзгеруін болдырмау, бейімделу, қаржыландыру, технологияларды әзірлеу және беру және әлеуетті нығайту арқылы жүзеге асыруға жәрдемдесетін болады. Ол сондай-ақ тұрақты дамуға және кедейлікті жоюға ықпал етеді.

Нарықтық емес тәсілдер «мәмілелер» болып табылмайды және 6.2-баптың нормаларымен немесе 6.4-баптың механизмімен реттелмейді.

COP 29 өрістерінде елдер мен ұйымдар Климаттық мақсаттарға жету үшін нарықтық емес тәсілдер туралы өз тәжірибелері мен ақпараттарын ұсынды:

- Боливия: климаттың өзгеруі мен биоәртүрлілік бойынша бірлескен іс-қимыл арқылы «Жер-Ана» тұжырымдамасын ілгерілету, БҰҰ КӨНК мен биологиялық әртүрлілік туралы конвенция арасындағы бірлескен бағдарлама туралы ұсыныс.

- Бурунди: тұрақты даму және бейімделу жобаларын іске асыру, экотуризм және орманды қалпына келтіру үшін ҮЕҰ-мен серіктестік.

- Жапония: таза технологиялар мен декарбонизацияны енгізу үшін «АСЕАН үшін таза энергетикалық Болашақ» бастамасы, нөлдік энергетикалық жобалар және энергия тиімділігі.

- Үндістан: Mission Life бағдарламасы халықты жұмылдыруға, көміртегі ізін азайтуға және тұрақты тұтынуға арналған.

- Уганда және басқа Африка елдері: су қауіпсіздігі, биоалуантүрлілікті қорғау және ауылдық қауымдастықтардың тұрақтылығы жобалары, Африка Даму Банкінің қолдауы.

Сонымен қатар, тараптар нарықтық емес тәсілдерді енгізу процесінде өз тәжірибелерімен және алған сабақтарымен бөлісті. Олардың кілттері:

- БҰҰ КӨНК хатшылығы мен инвесторларды қолдау NMA-ны кеңейту үшін қажет.

- 6.8-бап бойынша байланысатын адамды тағайындау және елдер арасындағы ынтымақтастықты дамыту маңызды.

АВМ үшін Қолдау және әлеуетті арттыру шаралары:

- Қаржыландыру, технологиялар трансфері және оқыту АВМ-ді сәтті жүзеге асыру үшін маңызды.

- NMA бойынша тәжірибе алмасу үшін тұрақты вебинарлар, аймақтық семинарлар және екіжақты кездесулер.

Ұйымдардың бастамалары:

- CGIAR: NMA бағалау құралын әзірлеу.

- CLARA: тараптардың қатысуын арттыруға арналған веб-платформа.

- Орман ұлттары коалициясы: NMA платформасы, мемлекеттік емес секторға қол жетімділікті жақсарту.

Хатшылықтың жаңартулары:

- Форуммен және статистикамен NMA платформасын дамыту, 78 байланысушы және 8 қолдаушы ұйым тағайындалды.

6.8-бап бойынша талқылаулар әртүрлі елдер мен коалициялардың пікірлері мен ұсыныстарының кең ауқымын көрсетті. Әлеуетті арттыру, ашықтық, интеграцияланған тәсілдер және ақпаратты үйлестіру мен бөлісуді жақсарту үшін одан әрі семинарлардың қажеттілігі маңызды тақырыптар болды.

6.8-бап бойынша құжаттың қорытынды мәтіні (нарықтық емес тәсілдер шеңберіндегі жұмыс бағдарламасы) 2024 жылғы 14 қарашада жарияланды.[5]

Сараптамалық деңгейде қолшатыр тобы шеңберіндегі кездесулер (UG MEX)

Конференция барысында Париж келісімінің 6-бабының тетіктерін талқылау үшін күн сайын қолшатыр тобының (АҚШ, Ұлыбритания, Австралия, Жаңа Зеландия, Норвегия, Украина, Қазақстан, Израиль, Канада, Жапония) кездесулері сараптамалық деңгейде өтті.

Ұлыбритания авторизацияға қатысты қатаң ұстанымға ие болды, оның форматы, өзгертулер енгізу және еске түсіру. Ол минималды талаптары бар міндетті стандартталған нысанды талап етті, сонымен қатар берілген авторизацияларға өзгерістер енгізуге үзілді-кесілді қарсы болды. Ұлыбританияның пікірінше, мұндай өзгерістер ашықтықтың төмендеуіне және қосарлы есепке алу тәуекелдерін тудыруы мүмкін.

АҚШ өз кезегінде Париж келісімінің 6.2-бабында қарастырылған халықаралық тізілімнің функцияларын көміртегі бірліктерін құрмай немесе сақтамай, тек ITMO бақылау функциясын орындау үшін шектеуді ұсынды. АҚШ тізілімнің функционалдығын кеңейтуге қарсы болып, оны жоғары шығындармен және әкімшіліктің күрделілігімен дәлелдеді. Оның орнына олар climate Action data Trust платформасы арқылы ұлттық және тәуелсіз тізілім деректерін пайдалануды, сондай-ақ қолданыстағы бағдарламалар шеңберінде өз тізілімдерін құруда елдерге қолдау көрсетуді ұсынды.

Канада есеп беру мәселелерін, соның ішінде әдістемені талқылауға қайта оралу мүмкін емес деп есептеді. Олар авторизацияның мазмұнына назар аударылады деп үміттенді. Жапония сонымен қатар есеп беру бөлігінде жаңа нұсқаулықтарды қосуға қарсы болды, керісінше, хатшылық елдерге есеп беру үшін бере алатын практикалық нұсқаулықтарды немесе ең жақсы тәжірибелердің

[5] chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://unfccc.int/sites/default/files/resource/Art6.8_SBSTA_13c_DC_0.pdf

мысалдарын әзірлеуге назар аударуды ұсынды. Есептілік бойынша ақпаратты толықтыру мәселесі ЕО-ны талқылау үшін ұсынылды, өйткені оларға жобалар, әдіснамалар және т. б. бойынша барынша қолжетімді және егжей-тегжейлі деректер маңызды.

Сонымен қатар, авторизацияға қатысты элементтер тізімін оңтайландыру қажеттілігі талқыланды. Процесті жеңілдету және деректермен жұмыс істеу тиімділігін арттыру үшін басқа есеп беру құжаттарында ұсынылған қайталанатын және қайталанатын элементтерді алып тастау туралы ұсыныстар айтылды.

Париж келісімінің 6-бабына жетекшілік ететін жұп министрлермен делегация басшылары деңгейіндегі қолшатыр тобының консультациялары

Осыған байланысты Тараптар техникалық деңгейде 6.2-бап пен 6.4-бап бойынша консенсусқа қол жеткізе алмады, даулы мәселелерді, атап айтқанда, халықаралық тізілім функциялары мен көміртегі бірліктерін авторизациялау тәртібіне қатысты талқылаулар Тараптар делегациялары басшыларының қатысуымен жоғары деңгейде өткізілді.

Келіссөздер Министр Грейс Фу (Сингапур) мен Министр Саймон Уоттстың (Жаңа Зеландия) көмегімен өтті.

Маңызды сәттер

АҚШ позициясы:

- АҚШ халықаралық тізілімде шығарылым функцияларын (issuance) атап өтуге алаңдаушылық білдірді. Олар тізілім тек ITMO-ны қадағалап, тіркеуі керек, бірақ көміртегі бірліктерін жасамауы немесе сақтамауы керек деп талап етеді.

- АҚШ-тың пікірінше, мәтіндегі бірлік шығарылымы туралы айту экологиялық тұтастық стандарттарына қайшы келеді.

- АҚШ авторизация принциптерін бұзатын сценарийлерді болдырмау үшін абзацтарды түзету және тілді нақтылауды қоса алғанда, бірқатар нүктелік өзгерістерді ұсынды.

Ұлыбританияның позициясы:

- Ұлыбритания ағымдағы мәтінді теңдестірілген деп қолдайды, бірақ авторизациядағы өзгерістер шарттарын міндетті түрде сақтауды талап етеді («should» орнына «shall» сөзін қолдану).

- Ұлыбритания мәтіннің тұрақтылығы жүйеге деген сенім үшін, әсіресе интероперабельділік пен тізілімдерді қосу мәселелерінде өте маңызды деп санайды.

Жапонияның позициясы:

- Ел есептерді дайындауды жеңілдету үшін нұсқаулықтарды немесе ең жақсы тәжірибелердің мысалдарын ұсынуды қарастыруды ұсынды.

Австралия позициясы:

- Австралия шығарындыларды азайтуды 6.4-баптың тетігінен халықаралық тізілімге беру туралы ұсыныстарға ыңғайсыздық білдірді. Ол тізілімге қатысты мәселелерді қосымша талқылау қажеттілігін қолдады.

Норвегияның позициясы:

- Норвегия мәтіндегі экологиялық тұтастық мәселелерін атап өтті және тұрақты ақпарат кестелерін аяқтауды қоса алғанда, тұжырымдамаларды одан әрі жетілдіруге шақырды.

Қазақстанның позициясы:

- Сәйкессіздіктерді жою мен қатысу талаптары арасында нақты байланыс болмағанына қарамастан, тексеру процесінде елеулі және тұрақты сәйкессіздіктерді реттеу оңтайлы шешім болар еді. Егер бұл мүмкін болмаса, мұндай сәйкессіздіктер тексеру аяқталғаннан кейін мүмкіндігінше тезірек жариялануы керек.

- Авторизацияның өзгеруі бөлімінде «shall» міндеттемесі бар тілді қолдануды құптайды, бұл кооперативтік тәсілдердің тұтастығы мен ашықтығын қамтамасыз етуге берік міндеттемені көрсетеді. Мұндай айқындық Тараптар арасындағы сенімді нығайтады және біздің бірлескен күш-жігеріміздің экологиялық тұтастығын нығайтады.

- Келісілген электрондық форматты (AEF) қабылдау 6-баптың мақсаттарына жету үшін маңызды қадам ретінде қарастырылады. Формат кестелері қабылданғанға дейін талқылау сатысында тұрған басқа бөлімдер бойынша есептілікпен алға жылжу мүмкін емес.

- 6.2-бап бойынша тізілімге көміртегі бірліктерін шығару функцияларын ұсынудың қажеті жоқ. Егер БҰҰ КӨНК 6.2-баптың тізілімінен тыс қосымша қызметтерді, соның ішінде бірліктер шығаруды ұсынуы қажет болса, бұл көміртегі бірліктерін БҰҰ КӨНК мақұлдамағанын нақты көрсету қажет.

- Қазақстан әлеуетті арттыру үшін инфрақұрылымды нығайтуды қатты қолдайды. Бұл бастама әсіресе қаржылық және адами ресурстардың шектеулеріне жиі тап болатын дамушы елдер үшін өте маңызды. Әлеуетті арттыру тетіктерін күшейту барлық Тараптардың, олардың даму деңгейіне қарамастан, жаһандық климаттық мақсаттарға қол жеткізуге ықпал ете отырып, 6-баптың тетіктеріне белсенді қатысуға дайын болуын қамтамасыз етеді.

Министрлер тараптарды текстаға келуге шақырды, бұл мәтін қазіргі формада көптеген елдердің мақұлдауына ие болғанын атап өтті. Олар өзгерістерді азайтуды және нүктелік түзетулерге назар аударуды ұсынды. Алайда АҚШ тізілімдегі көміртегі бірліктерін шығару функцияларына қарсы принципті ұстанымын білдіруді жалғастырды, бұл консенсусқа жету үшін қиындықтар туғызды.

<u>Екіжақты келіссөздерге қатысу</u>

<u>2024 жылғы 19 қараша, орман ұлттары Коалициясымен кездесу.</u>

Орман ұлттары коалициясы тарапынан:

Доктор Джагдиш Кишан, Орман ұлттары коалициясының REDD+ аймақтық директоры, Азия және Тынық мұхиты аймағы

Қазақстандық делегация тарапынан:

Сәкен Қалқаманов, «Жасыл даму» АҚ Басқарушы директоры.

Зуфар Тоқпаев, Бас менеджер, парниктік газдарды түгендеу департаменті, «Жасыл даму» АҚ.

Аймира Базарбаева, Менеджер, модельдеу, талдау және болжау департаменті, «Жасыл даму» АҚ.

Орман ұлттары коалициясы (Rainforest Nations коалициясы, CfRN) - тропикалық ормандары бар дамушы елдердің мүдделерін білдіретін халықаралық ұйым. Оның негізгі мақсаты-ормандарды тұрақты басқаруға ықпал ету, климаттың өзгеруімен күресу және халықаралық ынтымақтастық пен ресурстарды жұмылдыру арқылы Биоәртүрлілікті қорғау.

Коалицияның негізгі мақсаттары мен міндеттері:

1. Ормандарды сақтау: тропикалық ормандарды көмірқышқыл газын сіңіру және жаһандық климаттық тепе-теңдікті сақтау үшін негізгі табиғи ресурстардың бірі ретінде қорғау.

2. Қаржыландыру тетіктері: ормандарды сақтауға қаржы тарту үшін REDD+ (ормандарды кесу және ормандардың деградациясынан шығарындыларды азайту) сияқты халықаралық тетіктерді әзірлеу және енгізу.

3. Климаттық процестерге Интеграция: тропикалық ормандарды Климаттық мақсаттарға жетудің маңызды элементі ретінде қарастыру үшін Париж келісімі келіссөздеріне және басқа Климаттық форумдарға белсенді қатысу.

4. Қатысушы елдерді қолдау: тропикалық ормандары бар елдерге Климаттық саясат пен орман басқаруды жаһандық процестерге біріктіру үшін техникалық және саяси қолдау көрсету.

Құрамы мен құрылымы:

- Коалицияға Конго, Бразилия, Индонезия және басқалары сияқты тропикалық ормандары бар елдер кіреді.

- Ол үкіметтерді, үкіметтік емес ұйымдарды, сарапшылар мен донорларды ортақ мақсаттарға жету үшін біріктіреді.

- Климаттық үлес: тропикалық ормандар көмірқышқыл газын сіңіруде шешуші рөл атқарады, бұл коалицияны климаттың өзгеруіне қарсы жаһандық күресте маңызды қатысушы етеді.

- - Қаржылық мүмкіндіктер: REDD+ сияқты бағдарламаларға қатысу елдерге ормандарды кесудің алдын алу және шығарындыларды азайту үшін қаржы алуға мүмкіндік береді.

Кездесу барысында Қазақстанға қатысты REDD+ бағдарламасы (дамушы елдердегі ормандарды кесуден және ормандардың деградациясынан шығарындыларды азайту), ынтымақтастық үшін әлеует пен мүмкіндіктер талқыланды. Сондай-ақ, доктор Кишван орман ұлттары Коалициясымен ықтимал ынтымақтастық шеңберінде өз ұсыныстарымен бөлісті, атап айтқанда:

1. Жергілікті ағаш түрлерін отырғызуға баса назар аудара отырып, Қазақстанның әртүрлі өңірлерінде орман отырғызу бойынша ұзақ мерзімді жоба әзірлеу.

2. Бағдарламаға жем және Бақша ағаштары (тал, терек, алма, өрік, пісте, қара өрік және т.б.) сияқты орман түрлерінен басқа жергілікті ағаш түрлерін қосыңыз.

3. Ағаш отырғызу бағдарламасына ағаш отырғызу үшін пайдаланылатын ағаш көшеттерін өсіру үшін үлкен питомниктер құру қажет.

4. REDD+, орман секторы, парниктік газдарды түгендеу (GHG инвентаризациясы) және OHUV арасындағы байланысты қамтамасыз етіңіз.

5. Жаңа орман екпелерін отырғызуға және басқаруға жергілікті қауымдастықтардың қатысуын қамтамасыз ету.

6. Питомниктер құру және ағаш отырғызу әдістері үшін Ресей, Өзбекстан, Түркия, Қытай және басқалары сияқты климаттық және жер жағдайлары ұқсас елдерден қол жетімді материалдарды зерделеп, енгізу керек.

7. Ұлттық орман түгендеуін (NFI) дайындау үшін Қазақстанның орман шаруашылығы департаментінде спутниктік бейнелерді пайдалануға, сондай-ақ қолданыстағы техникалық топты күшейтуге қабілетті орман мониторингі жүйесін ұйымдастыру.

CfRN Қазақстанға келесі бағыттарда көмек көрсете алады:

1. Париж келісімін, REDD+ 5.2-бабын және 5.2 және 6.2-баптар арасындағы байланысты түсінуде Қазақстанның REDD + командасының әлеуетін арттыру.

2. Парниктік газдарды түгендеуді дайындау және жаңарту бойынша REDD+ командасының техникалық персоналын онлайн оқытуды, содан кейін бетпе-бет оқытуды, ҰДАС, ормандардағы көміртегі шығарындылары мен сіңірілуінің болжамды көрсеткіші (FRL), екі жылдық ашықтық есебіне (BTR) техникалық қосымшаны және Париж келісімінің 6.2-бабы бойынша бастапқы есепті жүргізу.

3. REDD + командасын NFI және FRL дайындау үшін CFRN land Use Assessment қосымшасын пайдалануға үйрету.

1.1. Негізгі қорытындылар мен ұсыныстар

1. The БҰҰ КӨНК Хатшылығы БҰҰ КӨНК Веб-платформасы үшін ұлттық үйлестіру орталығының өкілдері туралы ақпарат ұсынуы керек Тараптар, олар NMA платформасына қол жеткізе алады.

2. Халықаралық ынтымақтастық және инвестициялар тарту шеңберінде ел үшін талап етілетін жобалар мен басым салалардың, технологиялардың пулын айқындау қажет. Осылайша, Қазақстан кооперативтік тәсілдерді қолданудың өз саласын белгілейді, онда олқылықтар байқалады, онда жаңа технологиялар талап етіледі, шығарындыларды нақты қысқарту және өзінің Климаттық міндеттемелерін орындау қажет.

3. Жоғарыдағы 2-тармақты орындау үшін Дүниежүзілік Банкке көмек сұрау қажет, «Maximizing Finance for Development» (MFD) құралын пайдаланады – даму үшін қаржыландыруды барынша арттыру[6]:

- Жеке инвестицияларды тарту үшін әлеуеті жоғары секторлар мен жобаларды талдайды.
- Реттеуші шектеулер, нарықтық тәуекелдер немесе инфрақұрылымның жетіспеушілігі сияқты жеке инвестицияларға кедергі келтіретін кедергілерді анықтайды.
- Саясат реформаларын, инвестициялық ахуалды жақсартуды және кепілдіктер беруді қоса алғанда, анықталған кедергілерді жою бойынша шараларды ұсынады.

[6] https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/168331522826993264/maximizing-finance-for-development-mfd

4. Халықаралық талаптарға сай болу үшін барлық элементтерді авторизациялау тәртібін айқындау, жергілікті және халықаралық сарапшылардың пікірін ескере отырып, 6.2-баптың шеңберінде қатысатын жобалар мен ұйымдарға қойылатын талаптарды әзірлеу қажет.

5. Өзінің екіжақты немесе көпжақты келісімдерінде Қазақстан басқа елдермен ынтымақтастықтың нақты шарттарын тұжырымдауы, әрбір жоба үшін авторизациядағы өзгерістер қолданылатын жағдайларды жеке – жеке белгілеуі қажет.

6. Бекітілген электрондық форматты Ұлттық есепке алу жүйесіне енгізу, халықаралық стандарттарға сәйкес деректерді жинау мен есептілікті қамтамасыз ету, деректерді дұрыс толтыру және есептілікті ұсыну мақсатында жауапты органдар үшін оқыту жүргізу қажет.

7. Парниктік газдар шығарындыларын есепке алудың ұлттық жүйесін CARP халықаралық платформасымен және Париж келісімінің 6-бабының тізілімдерімен біріктіру керек.

8. Халықаралық жүйелермен (6-бап бойынша тізілімдер) үйлесімділік үшін шығарындылардың ұлттық тізілімін жаңғырту/құру, көміртегі бірліктерін есепке алу және беру үшін интеграцияны қамтамасыз ету және деректермен алмасу хаттамаларын әзірлеу қажет. Сондай-ақ жаңартылған Тізіліммен жұмыс істеу үшін және халықаралық стандарттарды сақтау мақсатында мамандарды оқыту талап етіледі.

9. Қажет болса, көміртегі бірліктерін есепке алу, сертификаттау және шығару бөлігінде ұлттық тізілімді құруда немесе жаңартуда БҰҰ КӨНК хатшылығына жәрдемдесу мен қолдауды сұрау.

10. Елдің ұлттық ерекшеліктері мен экономикалық жағдайлары ескерілетіндей парниктік газдарды шығаруға қатысты стандарттармен, әдіснамалармен жұмыс істеу үшін сарапшылардың Ұлттық пулын құру.

11. Мүдделі тараптармен (ғылыми қайраткерлермен, жергілікті қоғамдастықтармен) олардың білімі мен тәжірибесін біріктіру үшін консультациялар жүргізу.

2. Іссапар туралы есеп

Токпаев Зуфар Ришатович

Парниктік газдарды түгендеу департаментінің бас менеджері

Іссапар мерзімі: 2024 жылғы 10 қарашадан 2024 жылғы 22 қарашаға дейін.

<u>Іссапар кезеңіне тапсырманың орындалуы туралы есеп:</u>

Конференция: БҰҰ-ның Климаттың өзгеруі туралы негіздемелік конвенциясы тараптарының 29-шы конференциясы (COP 29).

Климаттың өзгеруі бойынша БҰҰ Негіздемелік конвенциясы тараптарының 29-шы конференциясы (COP 29) 2024 жылдың 11-22 қарашасы аралығында Әзірбайжанның Баку қаласында өтті. Бұл жыл сайынғы іс-шара ғаламдық климат мәселелерін талқылау және шешімдер қабылдау үшін әлемнің 200-ге жуық елінің өкілдерін жинады.

COP 29 конференциясы 2024 жылдың 11 қарашасында, дүйсенбі күні басталды. Тараптар мен бақылаушылар келіссөздерден күткен нәтижелерін баяндайтын алғашқы мәлімдемелер жасады.

Пленарлық отырыс – COP 29

<u>Келіссөздер процесі</u>

<u>Кеңейтілген транспаренттілік жүйесі (ETF)</u>

Қазақстан Республикасы Экология және табиғи ресурстар министрлігінің Климаттық саясат департаментінің басшылығының тапсырмасы бойынша келіссөздер барысы назарға алынды.

COP 29 барысында транспаренттілік мәселелеріне қатысты келіссөздердің барлық аспектілері сәтті аяқталып, тараптар ETF құралын (ETF-tool) әзірлеудің уақытылы аяқталғанын, техникалық тренингтердің өткізілуін және дамушы елдерге 2024 жылы есеп беру үшін көрсетілген қолдауды жоғары бағалады.

Кеңейтілген транспаренттілік жүйесі (ETF) – бұл Париж келісімі шеңберінде климаттық іс-қимылдардың транспаренттілігін қамтамасыз ету және елдерді олардың ұлттық анықталған салымдарына (NDC) қол жеткізуге қолдау көрсету үшін құрылған механизм.

ETF бұрынғы БҰҰ КӨНК шеңберіндегі есеп беру жүйесін алмастырып, 2024 жылдан бастап күшіне енді.

ETF негізгі мақсаттары:

1. Транспаренттілікті арттыру: Парниктік газдардың шығарылуы туралы деректерді, сондай-ақ ұлттық мақсаттардың орындалу барысын нақты және салыстырмалы түрде ұсыну.

2. Бейімделу шараларын бақылау: Климаттың өзгеруіне бейімделу шаралары туралы елдердің іс-қимылын сипаттау.

3. Сенімділікті қамтамасыз ету: Міндеттемелердің орындалуы туралы транспарентті ақпарат беру арқылы елдер арасындағы сенімді нығайту.

4. Жаһандық қорытындыларды қолдау: Париж келісімінің мақсаттарына қол жеткізу бойынша елдердің ұжымдық прогресін талдауға қажетті деректерді ұсыну.

ETF негізгі компоненттері:

Ашықтық туралы екі жылдық есеп (BTR):

Елдер екі жыл сайын есеп беруі тиіс есеп берудің жаңа форматы. Шығарындылар туралы ақпаратты қамтиды парниктік газдардың, ҰДО-ның орындалу барысы, бейімделу шаралары және қаржылық қолдау.

ETF принциптері:

– Икемділік;

– Бастапсалыстырымдылық;

– Шынайылық;

– Бтаралымдылығы.

Елдерге қойылатын талаптар:

Дамыған елдер:

– Өз іс-әрекеттері және дамушы елдерге көрсетілетін қолдау туралы толық және егжей-тегжейлі есептерді ұсынады.

Дамушы елдер:

– Әдістеме мен ұсынылатын ақпарат көлемін қоса алғанда, кейбір талаптарды орындауда икемділікке ие болады.

ETF артықшылықтары:

– Климаттық деректердің сапасын жақсартады.

– Елдердің климаттың өзгеруіне қарсы күрестегі күш-жігерін салыстыруға мүмкіндік береді.

– Климаттық іс-қимылдарды стратегиялық жоспарлау үшін негіз жасайды.

Ашықтық туралы есеп беру климаттық саясатты біртіндеп нығайтудың дәлелді негізі болып табылады және климаттық қаржыландырудың қажеттіліктері мен мүмкіндіктерін анықтауға көмектеседі. Бүгінгі күнге дейін 13 Тарап өздерінің алғашқы екі жылдық ашықтық туралы есептерін (BTR) ұсынды, барлық Тараптар оларды жыл соңына дейін ұсынуы керек болатын. Осылайша, Қазақстан, Андорра, Әзірбайжан, Еуропалық Одақ, Германия, Гайана, Жапония, Мальдив аралдары, Нидерланды, Панама, Сингапур, Испания және Түркия климаттық есеп беруде көшбасшыларға айналды.

<u>Конвенцияға байланысты есептілік</u>

<u>Парниктік газдар туралы мәліметтер интерфейсі</u>

Конвенцияның және Киото хаттамасының есептілікке қойылатын талаптарына сәйкес барлығы тараптар парниктік газдардың кадастрларын ұсынады. Парниктік газдар деректерінің интерфейсі тараптар ұсынатын ақпаратқа қол жеткізуді, іздеуді және сұрыптауды жеңілдетуге арналған онлайн құрал болып табылады. Хатшылыққа бұл құралды Е шеңберіндегі елдер ұсынған деректерді

интеграциялау арқылы жетілдіру ұсынылдыTF. Басты назар осы өзгерістерді жүзеге асыру үшін қаржылық қолдаудың қажеттілігіне аударылды.

Жалпы алғанда, бұл туралы тілектер айтыла береді дамушы елдерге оларды жүзеге асыруда көмек қажет екенін ETF, әсіресе шағын аралдық мемлекеттер мен аз дамыған елдер тобына.

SBSTA қорытындыларды қабылдады (FCCC/SBSTA/2024/L.11, https://unfccc.int/documents/643699)

Елдердің есептілігі 1-қосымша: Ұлттық хабарламалар мен екіжылдық есептерді ұсыну және қарау мәртебесі: SBI есептегі ақпаратты назарға алды (FCCC/SBI/2024/INF.10, https://unfccc.int/documents/640765).

Бірлестік және екі жылдық есептерді қорытындылау: SBI есептегі ақпаратты назарға алды (FCCC/SBI/2023/INF.7, https://unfccc.int/documents/632256) және бұл мәселені SBI 62-де жалғастыруды шешті.

ПГ кадастрларының ұлттық деректері туралы есеп: SBI есептердегі ақпаратты назарға алды (FCCC/SBI/2023/15, https://unfccc.int/documents/631616) және FCCC/SBI/2024/17, https://unfccc.int/documents/640524) және бұл мәселені SBI 62-де жалғастыруды бұйырды.

Техникалық шолулардың жылдық есептері: екіжылдық есептер мен ұлттық коммуникацияларда ұсынылған ақпаратқа техникалық шолу: SBSTA 2024 жылғы есепте ақпаратты назарға алды (FCCC/SBSTA/2024/INF.5, https://unfccc.int/documents/640531).

ПГ кадастрларына техникалық шолу: SBSTA 2024 жылғы есепте ақпаратты назарға алды (FCCC/SBSTA/2024/INF.2. https://unfccc.int/documents/640813).

Парниктік газдар кадастрларына және басқа да ұсынылған ақпаратқа техникалық шолу: SBSTA қорытындыларды қабылдады (FCCC/SBSTA/2024/L.10, https://unfccc.int/documents/643534).

I қосымшаға енгізілмеген Тараптардың есептілігі: Ұлттық хабарламаларда қамтылған ақпарат: SBI бұл мәселені SBI 62-де жалғастыру туралы шешім қабылдады.

Қаржылық және техникалық қолдау көрсету: Бұл тармақ дамушы елдерге Конвенция шеңберінде өлшеу, есеп беру және тексеру тетіктерін енгізуге қолдау көрсетуге қатысты. Ол Джулия Гардинер (Австралия) мен Сандра бірлесіп ұйымдастырған SBI шеңберіндегі бейресми консультацияларда қаралды Мотшванеди (Оңтүстік Африка). Тараптар келісімге келе алмады. 16-ережеге сәйкес бұл мәселе SBI 62 күн тәртібіне енгізіледі.

I қосымшаға енгізілмеген тараптардың екі жылдық жаңартылған есептерін техникалық талдау бойынша жиынтық есептер: Бұл тармақ 2024 жылы елдердің екі жылдық жаңартылған есептерін қамтитын техникалық талдауға арналды. SBI 2024 жылдың 3 қыркүйегіне дейін жарияланған 180 жиынтық техникалық талдау есептерін назарға алды.

Сарапшылардың консультативтік тобының есебі (CGE): CGE дамушы елдерге өздерінің ұлттық есептерін толтыруға көмектеседі. Бұл тармақ тышқандар бірлесіп ұйымдастырған SBI шеңберіндегі бейресми консультацияларда қаралды Десай (АҚШ) және Сян Гао (Қытай).

Түпкілікті нәтиже: Өз қорытындыларында (FCCC/SBI/2024/L.16, https://unfccc.int/documents/643531) SBI CGE-ден 2025 жылға арналған жұмыс жоспарын әзірлеу және жүзеге асыру кезінде мүмкіндігінше келесі іс-шараларды қосуды қарастыруды сұрайды:

– мәселелер, шектеулер, алынған сабақтар және дайындық кезінде әлеуетті арттыру қажеттіліктері бойынша ақ қағаз жаңартуларын дайындауды жалғастыру NDC, екі жылдық жаңартылған есептер және BTR;

– дамушы елдердің BTR-ді дайындауы мен ұсынуына, оның ішінде ETF электронды есеп беру құралдарын қолдану арқылы жәрдемдесу бойынша жұмысты жалғастыру;

– дамушы елдерге BTR техникалық сараптамасынан өту үшін техникалық консультациялар мен қолдау көрсету; және

– бұрын CGE қарастырмаған есеп беру талаптарына қатысты әлеуетті арттыру материалдарын әзірлеу.

SBI әрі қарай:

– қолда бар қаржылық ресурстардың шектеулілігіне байланысты CGE 2024 жылы тек екі аймақтық семинар өткізе алғанын атап өтеді және CGE-дің жылдық жұмыс жоспарларының толық орындалуын қолдау үшін жеткілікті қаржылық ресурстарға ие болуының маңыздылығын атап өтеді; және

– CGE-ді Конвенция және Париж келісімі бойынша басқа сарапшылар топтарымен және ресми органдармен, сондай-ақ тиісті көпжақты бағдарламалармен және ұйымдармен ынтымақтастықты кеңейтуге шақырады, сонымен бірге оның 2025 жылға арналған жұмыс жоспарын жүзеге асыру бойынша жұмыстың қайталануын болдырмайды.

Киото хаттамасы бойынша есептілік

Киото хаттамасы бойынша халықаралық операциялар журналы әкімшісінің есебі: COP/CC 2024 жылғы есепті назарға алды (KP/CMP/2024/5, https://unfccc.int/documents/641849).

Қорытынды жинақ және есепке алу туралы есеп міндеттемелердің екінші кезеңі үшін: COP/CC есептерді назарға алды (https://unfccc.int/process-and-meetings/transparency-and-reporting/reporting-and-review/reporting-and-review-under-the-kyoto-protocol/second-commitment-period/final-compilation-and-accounting-report-for-the-second-commitment-period-of-the-kyoto-protocol) және күн тәртібіндегі осы тармақты қарауды аяқтады.

Париж келісіміне сәйкес есеп беру

Транспаренттіліктің кеңейтілген құрылымы шеңберіндегі есептілік құралдары: Бірлесіп ұйымдастырған бейресми консультациялар барысында SBSTA Даниэламен Романо (Италия) және Фредерик Оумой (Кения), басқалармен қатар, құралдардың IPCC бағдарламалық жасақтамасымен үйлесімділігін

қамтамасыз етуге қатысты пікірталастар өткізілді IPCC; құралдарды одан әрі жетілдіру және SBSTA 61-де тиісті міндетті іс-шара кезінде оның презентациясында айтылған іс-шараларды қосу; және тараптарды осы жаңартулар туралы хабардар ету үшін SBSTA 62-де міндетті іс-шараны ұйымдастыру.

Түпкілікті нәтиже: Өз қорытындыларында (FCCC/SBSTA/2024/L.12, (https://unfccc.int/documents/643741) SBSTA, атап айтқанда:

– ETF шеңберіндегі жалпы есеп беру кестелері мен жалпы кесте пішімдері бойынша электрондық есеп беру құралдарының соңғы нұсқасының уақтылы аяқталуын құптайды;

– хатшылықтан техникалық оқыту семинарларын ұйымдастыруды жалғастыруды сұрайды;

– хатшылықтан IPCC-мен бірлесе отырып, IPCC құралдары мен бағдарламалық жасақтамасы арасындағы үйлесімділікті қолдауды сұрайды;

– Хатшылықтан ETF есеп беру құралдарын одан әрі жетілдіруді және Тараптарды жұмыс барысы туралы хабардар ету үшін SBSTA 62-де іс-шара ұйымдастыруды сұрайды.

Дамушы елдерге қаржылық және техникалық қолдау көрсету: Осы тармақ бойынша талқылаулар дамушы елдердің ETF-терді енгізу кезінде кездесетін қиындықтарды шешуге бағытталған. Оле-Кеннет Нильсен (Дания) мен Сандра бірлесіп өткізген бейресми консультациялар Мотшванеди (Оңтүстік Африка Республикасы), атап айтқанда, 12 және 18 қарашада өтті. Тараптар Хатшылықтың BTR бірінші раундын дайындауға қолдау көрсету жөніндегі күш-жігерін құптады. Дамушы елдер топтары сонымен қатар, атап айтқанда: Конвенция мен Париж келісімі бойынша есеп беруді қолдау арасындағы ауысуға қатысты мәселелерді; Париж келісімі бойынша кеңейтілген есеп беру талаптарын қанағаттандыру үшін қаржыландыру қажеттіліктерін бағалауды және оларды GEF шеңберінде келесі толықтыру процесінде есепке алуды; GEF-ті қаржыландыру олардың ETF бойынша есеп беру міндеттемелерін орындау үшін жеткіліксіз; және дамушы елдердегі ішкі әлеуетті арттыру қажеттілігі.

Тараптар SBI шеңберінде келісімге келе алмады, сондықтан бұл мәселе 16-ережеге сәйкес SBI 62 күн тәртібіне қойылады. Соған қарамастан, олар ақыр соңында CMA шеңберінде келісімге келді.

Түпкілікті нәтиже: Өз шешімінде (FCCC/PA/CMA/2024/L.13, https://unfccc.int/documents/643527) CMA:

– дамушы елдердің ашықтық саласындағы әлеуетін тұрақты түрде арттыру үшін қолдау көрсетуді жалғастырудың маңыздылығын атап көрсетеді;

– Хатшылықтың ETF-терді, атап айтқанда, аймақтық онлайн және бетпе-бет семинарлар арқылы жүзеге асыру үшін әлеуетті арттыру жөніндегі күш-жігерін құптайды және Хатшылықты осы әлеуетті арттыру іс-шараларын ұқсас шарттар мен алаңдаушылықтары бар қосалқы аймақтарға бейімдеуге шақырады;

– өтпелі кезеңдегі дамушы елдердің әлеуетін арттырудың маңыздылығын атап көрсетеді мемлекеттік, жүйелі және институционалдық бағыттарғаналдық ETF шеңберінде ұлттық есептерді дайындау және ұсыну процестеріне;

– хатшылықтан SB 62-де GEF-пен және оның атқарушы мекемелерімен келісе отырып, дамушы елдердің алғашқы BTR-ді дайындауда, оның ішінде алынған қаражатқа қол жетімділікте және олардың ETF-ті жүзеге асырудың тұрақтылығы үшін жеткіліктілігінде тәжірибе алмасуға ықпал ету үшін семинар ұйымдастыруды сұрайды; және

– Хатшылықтан семинар туралы қысқаша есепті CMA 7-ге дейін үш аптадан кешіктірмей дайындауды сұрайды.

<u>ETF есеп беру құралдары бойынша практикалық сессиялар</u>

Сессияларды БҰҰ ҚКК Хатшылығы IPCC-пен бірлесіп, талқылау барысында ETF құралына қатысты мәселелерді шешу үшін ұйымдастырды бізбен ETF бойынша әрі қарай жұмыс істеу үшін қажетті техникалық практикалық сұрақтар қойылып, тиісті ұсыныстар алынды. Жұмысқа байланысты кейбір техникалық мәселелер шешілді ETF-tool, парниктік газдарды түгендеу әдістемесінің мәселелері талқыланды.

Жылы тұтастай алғанда «Ашықтық үшін бірге» бастамасы аясында **(#Together4Transparency)**, климат жөніндегі келіссөздер процесінің тараптары мен басқа қатысушылары арасында климаттың ашықтығын арттыруға ықпал ететін UNFCCC жобасы ұйымдастырылды көптеген іс-шаралар. Бұл кездесулер дайындық барысындағы ашықтық мәселелерінің шешуші рөлін атап өтті NDC парниктік газдардың таза нөлдік шығарындыларына қол жеткізу, сондай-ақ Тараптар болып табылмайтын климаттық келіссөздер процесіне қатысушылар тарапынан климаттың өзгеруіне қарсы шараларды мойындау мақсатында даму траекториялары мен перспективалары. Іс-шараларға елдерді жазуға дайындауға арналған жоғары деңгейдегі сессиялар, ресми іс-шаралар және оқу сессиялары кірді BTR, сондай-ақ техникалық сарапшыларға алдағы шолу үшін қажетті құралдарды қамтамасыз ету. Хатшылық БҰҰ КӨНК бірқатар іс-шаралар өткізді бойынша жаңа есептілік тұрғысында елдерге қолдауды жүзеге асыруға бағытталған ETF, оған біз белсенді қатыстық.

Ең көп арасында маңызды іс-шаралар болды:

Гайананың алғашқы екіжылдық транспаренттілік есебі (BTR) бойынша ішкі шолу тәжірибесі

Негізгі қорытындылар

1. Өзара оқыту және әлеуетті арттыру: жаңа шолу процесі BTR өзара оқытуға ықпал етеді, ақпараттың дұрыстығын растайды, сенімділікті арттырады және деректерді талдау мен саясат шешімдерін қабылдаудағы ұлттық әлеуетті нығайтады.

2. Әзірлеу және нақтылау кезеңдері: Қазіргі уақытта шолудың жаңа тәсілі әзірленуде, сынақтан өтуде және нақтылануда. Бастапқы шолулардан кейін процесті оңтайландыру үшін түзетулер енгізіледі.

3. Ресурстарға қажеттілік және ынтымақтастық: шолу процесін жүзеге асыру BTR ұлттық деңгейде де, халықаралық деңгейде де айтарлықтай ресурстарды қажет етеді. Барлық қатысушылардың қолдауы өте маңызды, өйткені олардың әрқайсысы жаңа шолу процесін сәтті жүзеге асыруда рөл атқарады.

Хатшылық білікті мамандарды БҰҰ ҚКК сарапшыларының тізіліміне климаттың өзгеруімен күресу үшін жаһандық әлеуетті шолу және нығайту үдерісіне үлес қосу үшін қосылуға шақырады.

Бірінші шолуда дамушы елдер үшін икемділік BTR:

Біріншісі үшін BTR дамушы елдер өздерінің мүмкіндіктерін ескере отырып, шолу нысанын таңдауда икемділікке ие. Олар орталықтандырылған шолуды немесе елдегі шолуды таңдай алады.

REDD+

REDD+ бағдарламасының (дамушы елдердегі ормандардың жойылуынан және ормандардың деградациясынан шығарындыларды азайту) шешуші рөлі Ұлыбританияның Халықаралық орман шаруашылығы бөлімшесінің БҰҰ-ның Климат жөніндегі хатшылығының жұмысын қолдау үшін 3 миллион фунт стерлинг бөлу туралы уәдесі арқылы атап өтілді. төрт жыл. Бұл қаржыландыру көптеген елдердегі REDD+ қызметін қолдайды, бұл Хатшылыққа REDD+ сарапшыларына техникалық диалогтарға қатысуға мүмкіндіктер жасауға мүмкіндік береді. Бұл күш-жігер 2030 жылға қарай ормандарды кесу және ормандардың деградациясы процесін тоқтатуды көздейтін Жаһандық қорытындылау мақсатына сәйкес REDD+ енгізудің ашықтығы мен тиімділігін арттырады деп күтілуде.

UNFCCC бағдарламасы-GIR-CAST

БҰҰ КӨНК құрған климаттық іс-қимылдар мен қолдаудың ашықтығын оқыту бағдарламасы (CASTT) ұлттық сарапшыларды климаттық іс-әрекеттер мен қолдау туралы тиімді есеп беру үшін қажетті дағдылар мен білімдермен жабдықтау үшін арнайы оқыту нәтижелерін ұсынды.

Негізгі компоненттер:

1. БҰҰ КӨНК бағдарламасы-GIR-CASTT:

– Бағыт: парниктік газдарды түгендеуді оқыту (ПГ).

– Серіктестік: 2017 жылдан бастап Кореяның парниктік газдарды түгендеу және зерттеу орталығымен (GIR) өткізіліп келеді.

– Дамушы 89 елден 221-ден астам қатысушы Қазақстаннан өкілдерді қоса алғанда, ПГ туралы деректерді сенімді жинау және есептілік бойынша оқытудан өтті.

2. Бейімделу академиясы:

– Мақсаты: елдерге осалдықты бағалауға және Ұлттық бейімделу жоспарларын (NAP) әзірлеуге көмектесу.

– Бағыт: NAP, NDC және Ұлттық хабарламалар сияқты ұлттық есеп беру механизмдерін әлемдік стандарттарға сәйкестендіру.

– Тәсіл: көп апталық курстар мен аймақтық семинарлар жоспарлау және бейімделу туралы есеп беру бойынша практикалық оқытуды қамтамасыз етеді.

3. Аралас оқыту ETF:

– Құрылым: климаттың өзгеруі мен тұрақтылықты азайту мақсатында ETF енгізуді жеңілдету үшін онлайн және бетпе - бет сессияларды біріктіреді.

– Қамту: 89 елден 240-тан астам сарапшы практикалық жаттығулар мен саяси талқылауларға қатысты.

Мақсаты:

CASTT ашықтықты арттыру, Климаттық есептілікті жақсарту және жаһандық ынтымақтастықты дамыту арқылы елдер арасындағы сенімді нығайтуға бағытталған. Париж келісіміне сәйкес елдерге есеп беру міндеттемелерін орындауға көмектесу арқылы бағдарлама климаттың өзгеруіне қарсы күресте жоғары есеп беру мен ілгерілеуді қамтамасыз етеді.

<u>Сөз сөйлеулер қосулы сессияларда (сайд-ивенттерде) және екіжақты кездесулер</u>

1. 14 қарашада сөз сөйледі на бастап Ресей *«Ашықтық пен адалдықты қамтамасыз ету — парниктік газдар қорларын жақсарту және ашық есеп беру арқылы климаттың өзгеруіне қарсы іс-шараларды қаржыландыруға жәрдемдесу»* Корея павильонында презентациямен және баяндамамен тақырыпты Қазақстанның парниктік газдарының ұлттық түгендеуін. Өз баяндамасында парниктік газдардың ұлттық түгендеуін дайындауда

Қазақстанның алдында тұрған проблемалар мен сын-қатерлер туралы және Қазақстан шығарындыларды азайту бойынша қандай мақсаттар қойып отырғандығы туралы бөлісті.

Сессия аяқталғаннан кейін 2025 жылы Астанада BTR бойынша оқыту семинарын өткізудің ұйымдастырушылық мәселелері бойынша келіссөздер жүргізілді.

Корея делегациясы тарапынан:

Mr. Chun-Kun Park

Қазақстандық делегация тарапынан:

Данна Алдабергенова, ЭТРМ-ның климаттық саясат департаменті

Токпаев Зуфар, «Парниктік газдарды түгендеу департаменті» бас менеджері, АҚ «Жасыл даму».

Қазақстан тарапынан осы оқыту семинарын өткізуге қызығушылық және ұйымдастырушылық тұрғыдан қолдау көрсетуге дайын екендігі айтылды. Өткізудің болжамды күні-2025 жылғы шілде. Семинарды қаржыландыру БҰҰ КӨНК Хатшылығының қаражаты есебінен жүргізілетін болады.

Сессия – «Ашықтық пен адалдықты қамтамасыз ету — парниктік газдар қорларын жақсарту және ашық есеп беру арқылы климаттың өзгеруіне қарсы іс-шараларды қаржыландыруға жәрдемдесу»

2. 15 қараша сөз сөйледі сессиялар павильонда Қазақстанның бастап Ресей *«Қазақстанның NDC мақсаттарын ілгерілету: NDC 3.0 алдын ала нәтижелері»* презентациямен және баяндамамен Қазақстанның 2024 жылғы парниктік газдарды

ұлттық түгендеуінің қорытындылары бойынша. Өз баяндамасында экономика секторлары бөлінісінде парниктік газдар шығарындыларын есептеу нәтижелері туралы, сондай-ақ жаңа есептерді дайындау кезінде туындаған қиындықтар мен проблемалар.

Сессия – *«Қазақстанның NDC мақсаттарын ілгерілету: NDC 3.0 алдын ала нәтижелері»*

3. 16 қарашада «Көпжақты бағалау» бойынша сессияға қатысып, өз құзыретіне сәйкес сұрақтарға жауап берді.

Сессия – «Көпжақты бағалау»

4. 19 қарашада «Қазмұнайгаз» ҰК» АҚ басқарушы директорының төрағалығымен өткен келіссөздерге қатысты.

Орман ұлттары коалициясы тарапынан:

Доктор Джагдиш Кишан, Орман ұлттары коалициясының REDD+ аймақтық директоры, Азия және Тынық мұхиты аймағы

Қазақстандық делегация тарапынан:

Сәкен Қалқаманов, «Жасыл даму» АҚ Басқарушы директоры.

Зуфар Тоқпаев, Бас менеджер, парниктік газдарды түгендеу департаменті, «Жасыл даму» АҚ.

Аймира Базарбаева, Менеджер, модельдеу, талдау және болжау департаменті, «Жасыл даму» АҚ.

Бағдарламаны талқылады REDD+ (дамушы елдердегі ормандардың жойылуынан және ормандардың деградациясынан шығарындыларды азайту) Қазақстанға қатысты, ынтымақтастық үшін әлеует пен мүмкіндіктер. Дәрігер Jagdish бойынша маңызды атап өттісоларҚазақстан ұциал аумақтың орманды алқаптарын ұлғайту жобаларын жүзеге асыру үшін.

5. 19 қараша төрағалығымен Шаттық Тастемирова БҰҰ ҚКК Хатшылығының өкілдерімен өткізудің ұйымдастырушылық мәселелеріне қатысты келіссөздерге қатысты Шолу BTR. Келіссөздер қорытындысы бойынша Қазақстанға БҰҰ КӨНК Хатшылығы тарапынан алдағы уақытқа қатысты мерзімдер мен икемділік тетіктері түсіндірілді. Шолу.

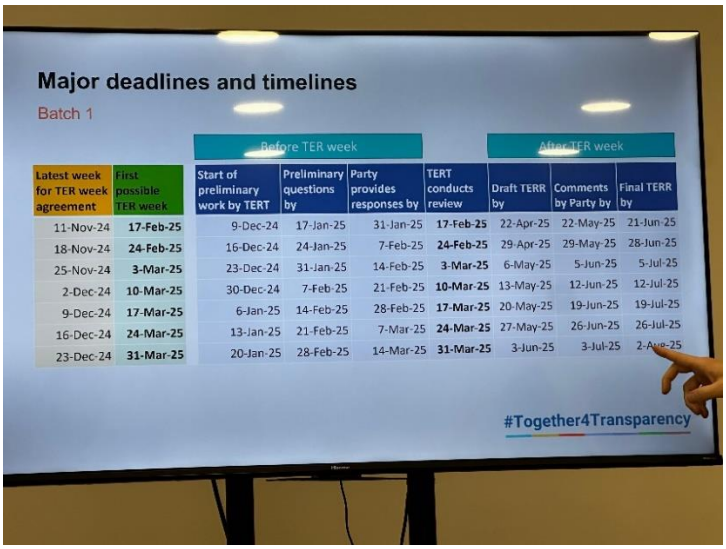

БҰҰ КӨНК Хатшылығы тарапынан BTR шолуын өткізу үшін ұсынылатын күндер

6. 20 қарашада РЭЦЦА сессиясына «Орталық Азиядағы Климаттық ашықтықты күшейтудегі қазіргі қажеттіліктер» сессиясына қатысты, онда Париж келісімі және NDC жетілдіру бойынша өз міндеттемелерін орындау кезінде жаңа есептілік тұрғысынан Қазақстанның алдында тұрған олқылықтар мен қиындықтар туралы айтты. Сондай-ақ ReCATH жобасын жалғастыру және болашақта мүмкін болатын ынтымақтастық туралы тілек білдірді.

Осы жоба аясында өткізілген практикалық тренингтер ұлттық түгендеу сапасын жақсартты, жекелеген секторлар мен санаттар үшін деректердегі олқылықтарды азайтуға көмектесті, сонымен қатар ақпаратты жинау және өңдеу процестерін, шығарындыларды есептеуді және олардың сапасын бақылауды жақсартуға ықпал етті.

7. 20 қарашада Экология және табиғи ресурстар министрлігі мен ауыл шаруашылығы министрлігінің «Ауыл шаруашылығындағы Метан: шығарындыларды азайту және тиімділікті арттыру» бірлескен сессиясында баяндама жасап, Қазақстанның ауыл шаруашылығындағы метан шығарындылары, бар олқылықтар, ауыл шаруашылығы министрлігімен және FAO-мен ынтымақтастық үшін қиындықтар мен мүмкіндіктер туралы баяндады.

Сессия – *«Ауыл шаруашылығындағы метан: шығарындыларды азайту және тиімділікті арттыру»*

2.1. Негізгі тұжырымдар мен ұсыныстар

1. Климаттың өзгеру проблемасын шешуде жаһандық әлеуетті нығайту және шолу процесіне үлкен үлес қосу үшін БҰҰ КӨНК сарапшыларының Ростеріндегі ұлттық сарапшылардың санын Қазақстаннан ұлғайту қажет.

2. Өзекті Климаттық күн тәртібін толыққанды қамту және келіссөздер сессияларына белсенді қатысу үшін дайындықты алдын ала бастай отырып, Тараптардың келесі конференциясында Қазақстан делегациясын күшейту қажет.

3. 2024 жылдың көктемінде жоспарланып отырған BTR шолуына дайындалу қажет, дамушы елдер үшін Шолу түрін (қашықтан немесе ел ішінде) таңдау мүмкіндігі бар, алайда, Қазақстанның BTR дайындау процесіндегі көшбасшылығын ескере отырып, ел ішінде шолу жүргізген жөн.

ETF құралы ашықтық туралы есеп берудің жақсы құралы болып табылады және қазіргі уақытта әзірлеушілер тез арада түзетуге тырысатын кейбір қателерді қамтуы мүмкін.

4. Парниктік газдарды ұлттық түгендеуге қатысты. Қазақстан парниктік газдарды Ұлттық түгендеуді жүргізуде айтарлықтай тәжірибеге ие. Алайда, есеп берудің жаңа талаптарын ескере отырып, жаңартылған ETF-tool және CRT құралдарын қолдану кестелер, және парниктік газдарды түгендеуді жақсарту процесі тұрақты және үздіксіз екенін ескере отырып, бізге, аймақтағы басқа елдер сияқты, түгендеуді жақсарту үшін ережелерді, принциптер мен нұсқаулықтарды (MPG) пайдалану үшін күшейтілген қолдау қажет.

5. Жоғарыда аталған мәселелер бойынша техникалық аймақтық тренингтер өткізу құралдарының бірі болуы мүмкін, екінші құрал – өзара оқыту және рецензиялау процесі. Өңір елдерінде үлкен тәжірибесі мен техникалық әлеуеті бар сарапшылар бар екенін ескере отырып, көрші елдердің парниктік газдарды түгендеудің жекелеген секторларын немесе санаттарын шолуда осындай сарапшыларды тарту мүмкіндігін пайдалануға болады.

6. 2025 жылғы шілдеде Астанада ЭСКАТО және БҰҰ БҒК хатшылығы ETF есептілігі бойынша өңірлік оқыту семинарын өткізуді жоспарлап отыр, оған ашықтық туралы есептілікті дайындауға қатысқан барлық сарапшылар қатысуы қажет.